

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 352.07:35.085

**ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ І РОЗПОДІЛУ КОМПЕТЕНЦІЇ
В СТРУКТУРІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Стародубцев А. А.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: У статті визначається поняття компетенції; аналізується структура компетенції виконавчих органів місцевого самоврядування; доводиться, що компетенція є особливим, першочерговим елементом адміністративно-правового статусу виконавчих органів місцевого самоврядування; розглядаються структурні елементи компетенції.

Ключові слова: компетенція, структура компетенції, адміністративно-правовий статус, виконавчі органи місцевого самоврядування.

Аннотация: В статье определяется понятие компетенции; анализируется структура компетенции исполнительных органов местного самоуправления; доказывается, что компетенция является первоочередным элементом административно-правового статуса исполнительных органов местного самоуправления; рассматриваются структурные элементы компетенции.

Ключевые слова: компетенция, структура компетенции, административно-правовой статус, исполнительные органы местного самоуправления.

Annotation: The article defines competence; analyze the structure of executive competence of local authorities; proved that competence is special primary element of administrative and legal status of the executive bodies of local self-government; structural elements of competence.

Key words: competence, competence structure, administrative and legal status, local government executive.

Незважаючи на інтенсивність та широкий спектр досліджень, присвячених різним аспектам проблеми визначення адміністративно-правового статусу, багато питань у цій сфері залишаються дискусійними і потребують уточнення їх сутності, змісту та особливостей. Дослідження адміністративно-правових аспектів статусу виконавчих органів місцевого самоврядування має не лише науково-пізнавальне, теоретичне, а й практично-політичне значення, що дозволяє усунути прогалини в юридичних знаннях про сутність і значення місцевого самоврядування. Зазначена проблема постає у зв'язку з відсутністю порозуміння у визначенні структури адміністративно-правового статусу, оскільки його структура залежить виключно від того, які елементи характеристики обирає автор.

Як відомо, правове становище будь-якого органу як суб'єкта адміністративного права характеризується їх адміністративно-правовим статусом. Так, С. Ківалов, висвітлюючи адміністративно-правовий статус органів виконавчої влади, проводить їх класифікацію, зазначає функції, завдання, компетенцію, однак підходить до визначення сутності категорії правового статусу цих органів не наведено. В.Б. Авер'янов характеризує орган виконавчої влади, що наділений певним колом повноважень, тобто компетенцією, що закріплена у компетенційних (або «статутних») нормативно-правових актах. Продовжуючи свою думку, він зазначає, що компетенція органу виконавчої влади доповнюється важливими елементами – завданнями, функціями, характером взаємозв'язків із іншими органами (як «по вертикалі», так і «по горизонталі»), місцем у

ієрархічній структурі органів виконавчої влади, порядком вирішення установчих і кадрових питань. Виявом неоднозначності підходів до визначення структурних елементів адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади є висновки Ю.П. Битяка про те, що органи виконавчої влади наділені необхідною оперативною самостійністю, що виявляється в їх компетенції – предметах ведення, правах, обов'язках, територіальних масштабах діяльності. Підтримуючи цю думку, Д.М. Овсянко окрім компетенції та територіального масштабу діяльності до складових елементів адміністративно-правового статусу відносить структуру, законодавчий порядок створення та метод у роботі. Ю.М. Козлов структуру адміністративно-правового статусу обмежує принципами організації та діяльності й повноваженнями органів державної виконавчої влади [1].

У зв'язку з цим, найбільш ґрунтовним і таким, що знайшов порівняно більшу підтримку серед науковців, вважається підхід до розуміння адміністративно-правового статусу, обраний Д.М. Бахрахом, який зазначає, що адміністративно-правовий статус будь-якого органу, в тому числі й виконавчих органів місцевого самоврядування, складається з трьох блоків: цільового, організаційно-структурного і найголовніше – блоку компетенції як сукупності владних повноважень і підвідомчості. Крім того, в цьому випадку характеристику компетенційного блоку слід давати, виходячи з такого визначення: компетенція – це сукупність владних повноважень з виконання завдань і функцій виконавчого органу місцевого самоврядування [2].

Деякі вчені вважають, що основним елементом адміністративно-правового статусу виконавчих

органів місцевого самоврядування є їх права, обов'язки, повноваження або відповідальність, проте первинним і ключовим елементом адміністративно-правового статусу слід вважати саме компетенцію, адже компетенція включає в себе предмети відання, права і обов'язки (повноваження) і доповнюється такими важливими елементами як його завдання, функції, характер взаємозв'язків з іншими органами, місце в ієрархічній структурі, порядок вирішення кадрових питань.

В Європейській хартії місцевого самоврядування, Конституції та інших законодавчих актах України, в юридичній літературі широко застосовуються терміни «компетенція місцевого самоврядування», «сфера компетенції місцевого самоврядування», «повноваження місцевого самоврядування», «компетенція виконавчих органів місцевого самоврядування», «повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування», «предмети відання місцевого самоврядування та його органів» тощо. На жаль, відсутність нормативних визначень цих термінів обумовила неоднакове їх тлумачення. При цьому висловлюються різні думки як щодо сутності компетенції, так і щодо змісту цього поняття, його співвідношення з іншими близькими поняттями й термінами [3]. Отже, «компетенція» виконавчих органів місцевого самоврядування є основою їх функціонування, а відтак, основним і первинним елементом їх адміністративно-правового статусу.

Наукових поглядів щодо визначення поняття «компетенція» досить багато, і всі вони вказують на те, що «компетенція є певним елементом правового статусу будь-якого органу».

Аналізуючи структуру компетенції виконавчих органів місцевого самоврядування, ми маємо справу лише з юридичним аспектом функцій цих органів і не характеризуємо всього змісту їх діяльності [4].

На думку В.Ф. Погорілка та О.Ф. Фрицького, компетенція органів виконавчої влади та місцевого самоврядування «складається із сукупності публічно-владних повноважень (прав і обов'язків) відносно певних предметів відання (сфер і галузей суспільного життя)» [5]. Як стверджує В.І. Борденюк, компетенція визначає предмети (сфери) відання, повноваження (права та обов'язки), територіальні масштаби діяльності органів держави й органів місцевого самоврядування [6]. На думку Ю.М. Старілова, компетенція – це коло питань, передбачених нормативно-правовим актом, які правомочний вирішувати орган; іншими словами: обсяг відання, що належить органу і межі його дії щодо здійснення наданих функцій і реалізації завдань; до компетенції включаються повноваження, його відповідальність, правові засоби, форми і методи реалізації прав і виконання обов'язків. Відповідно до інших трактувань, компетенція – це межі відання, обов'язок виконувати певні завдання і функції; компетенція – це владні повноваження, той чи інший обсяг діяльності, покладений на даний орган, або коло передбачених правовим актом питань, які правомірний вирішувати орган. Інші автори визначають поняття компетенції, характеризуючи його за допомогою трьох найважливіших ознак: 1) наявність спеціальних предметів відання; 2) визначення владних повноважень і меж їх застосування; 3) обов'язки органу [7].

Розглядаючи поняття компетенції стосовно саме системи органів місцевого самоврядування, В.І. Фадєєв стверджує, що це «закріплені нормами права за населенням, виборними та іншими органами місцевого самоврядування права й обов'язки, необхідні для виконання завдань та функцій місцевого самоврядування на території муніципальних одиниць» [8]. Акцентуючи увагу на правовому аспекті, Я.В. Журавель трактує компетенцію як «правову категорію, що включає в себе визначені Конституцією й законами України, іншими правовими актами предмет відання, основне завдання, функції та повноваження сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів, а також районних у містах, районних, обласних рад» [9]. У цьому контексті найбільш вдалим вважається визначення компетенції виконавчих органів місцевого самоврядування, запропоноване І.А. Грицяком, – «система владних повноважень, їх права і обов'язки самостійно вирішувати питання місцевого значення». Отже, предметом «компетенції виконавчих органів місцевого самоврядування» є «сфери місцевого життя», «суспільні відносини», вирішення «питань місцевого значення».

Існує також проблема ототожнення деякими вченими понять «компетенція» і «повноваження», проте незважаючи на те, що між ними існує взаємозв'язок, за своїм змістом це абсолютно різні поняття. Поняття «повноваження» є більш теоретичним і свідчить про наявність прав і обов'язків, а поняття «компетенція» свідчить про фактичну можливість реалізації цих прав та обов'язків, тобто можна говорити про те, що повноваження певною мірою є складовим елементом компетенції. Тобто компетенція виражає юридичні можливості, якими володіє орган для здійснення своєї діяльності [10].

Компетенція виконавчих органів місцевого самоврядування має комплексний характер і включає частину власної компетенції місцевого самоврядування, а також передані їм повноваження виконавчої влади державного рівня [11].

Отже, виходячи з указаних визначень, було б логічним розглянути структурні елементи компетенції. В інтересах правильного й нормального функціонування кожен орган діє в певних областях або сферах суспільних відносин, тобто спеціалізовано і диференційовано. Це впливає з елементарних вимог розподілу праці і в кінцевому рахунку є однією з основ правопорядку. Область (сфера) діяльності виконавчих органів місцевого самоврядування повинна бути юридично визначена, знайти відображення в його компетенції. Ось чому компетенція будь-якого органу починається з встановлення певної галузі суспільних відносин, в рамках яких діє орган, тобто «кола його діяльності» або, скажімо, тих областей або сфер суспільного життя, на які спрямована діяльність відповідного органу. Це коло діяльності органу. Його у юридично значущому відображенні у законодавстві називають предметом відання. Причому важливо мати на увазі, що предмети – це не окремі питання і не сукупність якихось питань, а визначення певних областей діяльності, що і являє собою перший складовий елемент поняття компетенції виконавчих органів місцевого самоврядування [4, с. 22–23]. Отже,

предмет відання – узагальнено, але юридично значуща вказівка на галузі суспільних відносин, в яких належить діяти виконавчим органам місцевого самоврядування, виконувати свої функції. Однак виконавчі органи місцевого самоврядування не просто охоплюють своєю діяльністю зазначену сферу суспільних відносин, а є юридично компетентними у таких відносинах.

Другим елементом є владні повноваження. Компетенція включає в себе повноваження, здійснювані службовцями, що зумовлені посадою. Повноваження – це конкретні права, наявність яких характеризується розпорядництвом, наявністю адміністративних функцій і дозволяють службовцю здійснювати визначені законодавством завдання. Іншими словами, це права і здатність службовця вирішувати конкретні завдання і виконувати важливі функції, реалізовані за наявності у нього компетентності [7, с. 200].

Особливості структури компетенції виконавчих органів місцевого самоврядування не вичерпуються такими компонентами як предмет відання та владні повноваження. З'ясування цих особливостей вимагає характеристики ще одного елемента компетенції, а саме обов'язків і їх співвідношення з іншими елементами компетенції [4, с. 28].

Більшість прав виконавчих органів місцевого самоврядування на відміну від прав громадян є одночасно і їх обов'язками. Здійснення виконавчими органами місцевого самоврядування своєї компетенції є їх обов'язком перед територіальною громадою. Іноді повноваження розглядаються як єдність прав і обов'язків. Розуміння прав як обов'язку, по суті, означає, що одні й ті самі дії органу по відношенню до одних суб'єктів виступають як права, а по відношенню до інших суб'єктів – як обов'язки. Таке розуміння сутності повноважень виконавчих органів місцевого самоврядування має не лише теоретичне значення. Повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування – не його привілеї, а необхідний засіб виконання ними своїх завдань.

Багато положень про органи управління мають розділи «Завдання» або «Основні завдання». З урахуванням цього висловлена точка зору про те, що завдання є одним з елементів компетенції. На нашу думку, завдання в загальних рисах зумовлюють якоюсь мірою компетенцію органу, але самі не є її елементами. Вони встановлюють ті соціальні цілі, на досягнення яких повинна бути спрямована діяльність органу в межах його компетенції. Обов'язок виконувати передбачені правовими нормами завдання – складова частина правового статусу органу, а статус ширше компетенції [12, с. 5].

Таким чином, компетенцію виконавчих органів місцевого самоврядування можна визнати складною правовою категорією, яка складається з предметів відання, прав і обов'язків, складові частини якої володіють внутрішньою єдністю і узгодженістю. Проте, зважаючи на те, що компетенція виконавчих органів місцевого самоврядування в цілому направлена на фактичне виконання і забезпечення прав та обов'язків кожного жителя територіальної громади, що є основною метою створення виконавчих органів місцевого самоврядування, поняття компетенції виконавчих органів місцевого

самоврядування має бути чітко визначене в нормативно-правових актах, що регламентують адміністративно-правовий статус цих органів. Це зумовлено наявністю низки проблем щодо розбіжностей у визначенні поняття компетенції. У зв'язку з цим необхідно законодавчо закріпити визначення: компетенції як, скажімо, фактичної можливості виконавчих органів місцевого самоврядування реалізувати надані їм права і обов'язки у сфері визначених суспільних відносин, щодо яких зазначені органи наділені повноваженнями.

Складні завдання системного розвитку і розбудови суспільства можуть бути вирішені лише за наявності ефективної системи управління на всіх рівнях влади, зокрема це стосується і діяльності виконавчих органів місцевого самоврядування. Взаємодія різних структурних елементів виконавчих органів місцевого самоврядування повинна базуватися на єдиній стратегії, що має чіткі цілі та завдання. Досягнення раціонального співвідношення компетенції (повноважень) серед виконавчих органів місцевого самоврядування є одним з методів досягнення ефективності функціонування держави в цілому. Досвід реформ багатьох країн свідчить про те, що децентралізована влада відіграє важливу роль у демократизації та трансформації суспільства.

Розмежування компетенції між виконавчим комітетом, відділами, управліннями, іншими виконавчими органами ради в межах повноважень, наданих Законом виконавчим органам сільських, селищних, міських рад, здійснюється за рішенням місцевої ради відповідно до ч. 3 ст. 52 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Таке розмежування може здійснюватися шляхом затвердження радою положень інших виконавчих органів ради з визначенням їх самостійної компетенції (ч. 4 ст. 54 Закону). При цьому виконавчим органам ради може надаватися повноваження як у одній сфері управління, так і в кількох [13].

Система виконавчих органів місцевого самоврядування диференціюється також відповідно до розподілу прав та відповідальності. У практиці управління в органах місцевого самоврядування застосовуються дві системи розподілу прав і відповідальності або повноважень за рівнями ієрархії. Перша система будується на основі принципу єдності підпорядкування. Така система відрізняється високою чіткістю у фіксації прав і відповідальності керівника кожного рівня. Вона дозволяє легко визначити відповідального за недоліки в управлінні. Друга система – система подвійного, або множинного, підпорядкування. На відміну від першої, ця система побудована так, що права і відповідальність вищого рівня цілком поглинають права і відповідальність усіх нижчих рівнів. При такій системі права і відповідальність розподілені між багатьма рівнями організації, і тут практично неможливо знайти винного і притягти його до відповідальності. Ним може стати керівник будь-якого рівня, і визначатися це буде не в межах встановленої політики і процедури, а суб'єктивно думкою вищого керівника. Така система свідомо припускає наявність двох та більше осіб, що мають однакові повноваження щодо об'єкта управління. Таке становище виводить остаточне

рішення на верхній щабель системи місцевого самоврядування і дозволяє тим самим здійснювати тотальний контроль [14].

При визначенні компетенції виконавчих органів місцевого самоврядування законодавець пішов шляхом встановлення вичерпного переліку їх повноважень. Проте це фактично неможливо здійснити, враховуючи динамічні зміни у суспільстві і розмаїття правовідносин місцевого життя, які не врегульовані чинним законодавством, але які доводиться вирішувати органам місцевого самоврядування. Враховуючи, що в ст. 19 Конституції України закріплено принцип, згідно з яким: «... органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» та наведене вище, вважаємо за доцільне окреслити в законодавчому порядку сфери, галузі, напрями діяльності органів місцевого самоврядування з одночасним закріпленням, оскільки обсяг компетенції, прав і обов'язків виконавчих органів місцевого самоврядування має чітко визначатися чинним законодавством, правом, традиціями та ініціативою органів місцевого самоврядування. Крім того, компетенцію місцевого самоврядування не можна розглядати як механічну суму компетенцій територіальної громади, органів і посадових осіб місцевого самоврядування, оскільки до компетенції останніх законом віднесено як самоврядні, так і делеговані повноваження, реалізація яких пов'язана з виконанням функцій та завдань виконавчої влади. Водночас компетенцію місцевого самоврядування мають становити виключно самоврядні повноваження, саме вони виступають юридичним вираженням призначення та функцій місцевого самоврядування як публічної влади територіальної громади. Тому, на думку В.В. Корженка, зі сфери компетенції органів державної виконавчої влади необхідно вилучити та передати до відання місцевого самоврядування всі повноваження, які можуть бути ефективно реалізовані територіальною громадою її представницькими органами та виконавчими органами місцевого самоврядування [15, с. 161].

Разом з тим, необхідно чітко розмежувати повноваження представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування, усунувши взаємне накладення компетенції, паралелізм і дублювання, а також можливість розпалювання компетенційних спорів між ними, втручання одного у форми і методи здійснення своїх повноважень другим та інше [16, с. 338–339].

Що стосується безпосередньо положень про розмежування компетенції між виконавчими органами місцевої ради, воно розробляється відповідно до вимог Конституції України, п. 3 ст. 52 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідної ухвали місцевої ради «Про затвердження структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату та її виконавчих органів, витрат на їх утримання» [17].

Це Положення є нормативним актом, що визначає повноваження, а також межі відповідальності виконавчих органів відповідної ради. Положення розмежовує компетенцію між виконавчим комітетом, департаментами, управліннями, відділами, іншими

виконавчими органами ради у межах повноважень, наданих Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими нормативними актами виконавчих органів відповідної ради. Це Положення є основою для підготовки та внесення змін до положень про виконавчі органи місцевої ради.

Положення про розмежування компетенції визначає повноваження щодо прийняття розпорядчих документів. Порядок прийняття рішень, підготовка яких потребує погодження декількома виконавчими органами, визначає виконавчий комітет окремо.

У межах повноважень, визначених Положенням, виконавчі органи ради наділені правом виступати (діяти) від імені місцевої ради та її виконавчого комітету без окремого доручення.

Діяльність посадових осіб органу місцевого самоврядування охоплює досить широкий перелік питань – від лінійного керівництва організацією надання адміністративних та громадських послуг до формування стратегічних рішень щодо місцевого розвитку. Досить складно точно визначити коло обов'язків і повноважень посадових осіб органу місцевого самоврядування. У зв'язку з цим сьогодні відділи і управління з перехресними функціями за наведеними напрямами в органах місцевого самоврядування зустрічаються дедалі частіше [18, с. 320].

Структурні підрозділи органу місцевого самоврядування виконують конкретні, властиві лише їм функції. З об'єктивних і суб'єктивних причин керівники функціональних підрозділів органу місцевого самоврядування часто можуть ставити свої локальні цілі вище за корпоративні. Якщо до того ж інтереси посадових осіб підрозділів перетинаються, то це робить їх суперниками. Суперництво може призвести до виникнення конфліктних ситуацій в питаннях делегування відповідальності і повноважень. Цьому також сприяє відсутність системи чітко сформульованих посадових інструкцій працівників. Унаслідок цього посадові особи функціональних підрозділів органу місцевого самоврядування можуть не мати чіткого уявлення про те, які функції в загальному процесі виконання повноважень на них покладені. Посадові особи функціональних підрозділів, прагнучи поліпшити результати виконання своєї функції, можуть не враховувати результати впливу наслідків ухвалених ними рішень на виконання інших функцій і результати діяльності органу місцевого самоврядування в цілому. Таким чином, проблема полягає в раціональному регламентуванні діяльності посадових осіб місцевого самоврядування за допомогою посадових інструкцій [18, с. 318–319].

За своєю сутністю компетенція виконавчих органів місцевого самоврядування являє собою правовий засіб (форму) суспільного розподілу праці із вирішення питань місцевого значення. Наділення окремих органів місцевого самоврядування компетенцією відповідає політичним, економічним і соціальним умовам життя суспільства, а також вимогам наукової організації управління, є однією з важливих передумов ефективного використання всіх можливостей місцевого самоврядування. Чим правильніше визначена компетенція органів, тим більш злагоджено працює апарат, ефективніше

використовуються матеріально-фінансові, правові, організаційні та інші засоби для вирішення завдань економічного та соціально-культурного розвитку відповідної території [4, с. 22].

Узагальнюючи викладене вище, варто зазначити, що раціональний розподіл компетенції в системі виконавчих органів місцевого самоврядування є найважливішою умовою забезпечення ефективного функціонування всієї системи місцевого самоврядування, оскільки, як вже зазначалося, компетенція є особливим, першочерговим елементом адміністративно-правового статусу виконавчих органів місцевого самоврядування, під яким розуміється правова категорія, що містить у собі визначені нормами адміністративного права, предмет їх відання, повноваження, основні завдання та функції. Особливість цієї правової категорії також визначається і взаємозв'язком компетенції та структури виконавчих органів місцевого самоврядування, а також впливом компетенції органу на його структуру. Цілком очевидно, що структура органу повинна розроблятися на основі компетенції органу і відповідно до неї. З цього випливає, що розробці структури повинна передувати розробка і затвердження компетенції органу. Визначити же тип або вид вже заснованої структури можна за єдиним критерієм – обсягом повноважень основних структурних підрозділів органу, під яким розуміється функціональна або галузева характеристика компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Золотарьова М.К. Структура адміністративно-правового статусу державних податкових інспекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_ENXXIV_2007/Pravo/21698.doc.htm.
2. Алтуніна О.М. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування [Текст] / О.М. Алтуніна // Право і Безпека. – 2010. – № 4 (36) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/3392/%CE>.
3. Кравченко В.В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні (основи муніципального права) [Текст]: навчальний посібник / В.В. Кравченко, М.В. Пітцик. – К.: «Арабат-Центр», 2001.
4. Кутафін О.Е. Компетенция местных Советов [Текст]: Учеб.пособ. / О.Е. Кутафін, К.Ф. Шеремет. Изд. – 2-е. – М.: Юрид. лит., 1986. – 224 с.
5. Муніципальне право України [Текст]: підручник / В.Ф. Погорілко, О.В. Фрицький, М.І. Корнієнко [та ін.]; за ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького, шеф-редактор В.С. Ковальський. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/pravo/munitsipalne_pravo_ukrayini_-_pogorilko_vf.
6. Борденюк В.І. Деякі проблеми законодавчого визначення повноважень місцевого самоврядування в Україні / В.І. Борденюк // Ідеологія державотворення в Україні: історія та сучасність : матеріали наук.-практ. конф. – К., 1997. – № 1. – С. 118–129.
7. Старілов Ю.Н. Курс общего административного права [Текст] / Ю.Н. Старілов // М.: Издательство НОРМА, 2002. – Т. I: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – 728 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1122.html.
8. Кутафін О.Е. Муниципальное право Российской Федерации [Текст] / О.Е. Кутафін, В.И. Фадеев. – М.: Юристъ, 2000. – 552 с.
9. Журавель Я.В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування [Текст]: автореф. дис. ...канд. юрид.наук: 12.00.07 / Журавель Ярослав Володимирович; Інституті законодавства Верховної Ради України. – К., 2008. – 20 с.
10. Шульце Г. Функциональное назначение, понятие и элементы компетенции органов государственного аппарата // СССР-ГДР: компетенция органов государственного управления [Текст] / Г. Шульце. М.: Изд-во ИГиП АН СССР, 1984. – С. 12–17.
11. Пилипенко С.Г. Органы исполнительной власти в системе местного самоуправления Российской Федерации [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Пилипенко Сергей Геннадьевич; Мордовский государственный университет имени Н.П. Огарева. – Саранск, 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/organy-ispolnitelnoi-vlasti-v-sisteme-mestnogo-samoupravleniya-rossiiskoi-federatsii>.
12. Лазарев Б.М. Понятие компетенции органов управления, ее элементы и значение // СССР-ГДР: компетенция органов государственного управления [Текст] / Б.М. Лазарев. – М.: Изд-во ИГиП АН СССР, 1984. – С. 3–11.
13. Асоціація міст України спільними зусиллями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auc.org.ua/faq/28122012-1832>.
14. Государство для общества. Принципы формирования та функціонування системи виконавчих органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.govforc.com/index.php?=225>.
15. Корженко В.В. Територіальне управління: проблеми, рішення, перспективи [Текст]: монографія / В.В. Корженко, Г.С. Одінцева, Н.М. Мельтюхова [та ін.]; за заг. ред. В.В. Корженка. – Х.: Магістр, 2004. – 216 с.
16. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування [Текст]: монографія / В.С. Куйбіда. – К.: МАУП, 2004. – 432 с.
17. Про розмежування повноважень між виконавчими органами Львівської міської ради: Ухвала від 08 липня 2010 року № 3704 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://city-adm.lviv.ua>.
18. Плющ Р.М. Формування структури місцевого самоврядування: організаційно-управлінський аспект [Текст]: монографія / Р.М. Плющ. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 396 с.